

Koutermolen

Tekst en foto's: Maarten Oostyn

Foto's: gemeentebestuur Kortemark

Toerisme Kortemark, Torhoutstraat 9, 8610 Kortemark
toerisme@kortemark.be—051 56 61 08

De Koutermolen is een staakmolen met een heel bewogen geschiedenis. De oudste vermelding van deze molen dateert van 1410. Het ging toen echter om een staakmolen met open voet. In 1875 kreeg de molen een torenkot, waarin een olieslagerij werd ingericht. Het magazijn hiervoor bevond zich achter het woonhuis. Er werd een tunnel aangelegd door de molenwal om de oliekelder te bereiken. Tijdens de eerste wereldoorlog werd er op deze molen gemalen voor de bezetter. Na het vluchten van de eigenaars troffen ze hun molen beschoten aan. De molen werd gestut. Met de schadevergoeding van de eerste wereldoorlog (die in 1921 uitbetaald werd) werd naast de molen een mechanische maalderij opgebouwd, in het kleine gebouwtje aan de straatzijde. In de jaren zestig verhuisde deze maalderij naar een grote nieuwbouw achter de molen en werd eveneens een aandrijving voorzien om de maalderij op molenkracht aan te drijven. Ondanks deze prachtige herstellingen werd sinds de eerste wereldoorlog nog weinig op windkracht gemalen. Tot eind de jaren '70 was een groot maalbedrijf ingericht onder de naam "Voeders Vandenberghe". Na het pensioen van deze molenaar werd de molen echter nog maar weinig in werking gesteld. De prachtige molen geraakte geleidelijk aan in verval. De laatste restauratieplannen dateren van de jaren '80, maar zijn nooit uitgevoerd.

Dit prachtige molencomplex is een uniek stuk in het land. Toch kan deze molensite momenteel niet meer bezocht worden. De maalderij is nog in goede staat, de molen inwendig ook. Uitwendig is de molen echter sterk in verval. Er is wel toekomst voor deze molen. De eigenaars zijn momenteel in onderhandeling met het gemeentebestuur van Kortemark om deze molen in erfpacht te nemen en over te gaan tot restauratie.

Graankuiser maalderij

Boven de inrijpoort van de maalderij (waar de silo's gevoed worden) is een aparte kamer aangeemaakt. In die aparte kamer staat een zeer grote moderne graankuiser. Deze graankuiser wordt aangedreven door een aparte motor. Het gaat

om een zeer grote ijzeren constructie, ingebouwd in een ijzeren kast. Er is een afzonderlijk afzuigstelsel aangemaakt, waar eveneens een trommel is aangebracht. Om deze graankuiser te bereiken is er een ladder aangemaakt naar een hoger gelegen kamer in een apart bijgebouw. Hij komt net boven de silo's uit, maar en voed vermoedelijk met gekuist graan.

Laadruimte maalderij

In deze kamer staan drie silocomplexen. Een silocomplex staat apart aan een garage. De andere twee staan samen en worden gevoed door de graankuiser. De andere wordt gebruikt voor het inbrengen van het gemalen graan. Daaraan is een vrachtwagen verbonden (de DAF uit de jaren '60 staat nog steeds verbonden aan het systeem). Onder elk van deze silo's zitten tien ijzeren trechters, verbonden met een horizontale buis waarin een schroef meedraait.

Het molencomplex bestaat uit meerdere compartimenten. Op de molenberg staat de staakmolen op een torenkot. Het torenkot bestaat uit twee verdiepingen. De molenkast omvat eveneens twee verdiepingen, namelijk de meelzolder en de maalzolder. Daarnaast is er een grote maalderij, met twee compartimenten. De benedenverdieping wordt ingericht in drie kamers, de bovenverdieping in twee. De bovenste twee verdiepingen van de molen kunnen niet bezocht worden omwille van de sterk verslechterde toestand van de trap. De wieken (laatst vervangen in de jaren zestig) zijn eveneens grotendeels ingestort. Het waren prachtige fokwieken, zoals nog te zien is aan een restant van een fok dat zich achter een boom verscholen heeft en dus nog niet afgewaaid is.

Benedenverdieping van het torenkot

Deze ruimte deed vroeger dienst als oliekelder. Er was een koller-

gang gebouwd en vermoedelijk ook een slagbank. Sinds een grote verbouwing in de jaren zestig komt de ijzeren koning (aangedreven langs boven door de molen) tot hier beneden op een betonnen sokkel. Vlak boven deze betonnen sokkel zit een

ijzeren drijf wiel. Dit drijf wiel laat een verticale metalen as aandrijven, die in verbinding staat met de maalderij. Deze prachtige constructie staat midden in de ruimte. Daar rond staat nog een arsenaal aan molenmateriaal. Het gaat eerst en vooral om een wanmolen en een deel hout.

Helemaal achteraan staat een prachtige automatische schudzeef, volledig handmatig aangedreven. Aan deze schudzeef zijn twee uitvoeren voorzien, voor het scheiden van twee fracties van graan. Zo

kon het kaf en het koren gescheiden worden. Deze verdieping is te betreden via een lange doorgang door de molenbelt. In het begin van deze doorgang staat een slijpsteen en een varkenswielje waarmee vermoedelijk een steenkoppel elders in de molen of maalderij werd aangedreven.

Buiten liggen nog steeds de stenen van de vroegere kollergang alsook de funderingsblokken van de slagbank.

Bovenverdieping van het torenkot

De bovenverdieping van dit molenkot is op hoogte van de belt gebouwd en omvat twee ingangen. Van de ene ingang zijn de deuren ingestort. Van het andere is het slot kapot. De houten halfzolder wordt betreden via een trapje. In het plafond komt de staak uit. Deze staak staat niet op twee

kruisplaten, maar op vier, die twee aan twee naast elkaar staan. De staak staat in feite in de gemaakte opening en geeft zo doorgang aan de as die door de staak naar beneden loopt. Via deze as wordt de maalderij aangedreven. Dit systeem is uniek ten opzichte van elke andere molen.

Er bevindt zich op deze verdieping een halfzolder. Vermoedelijk bevond zich daar een eerste steenkoppel op voor de maalderij, dat bij het bouwen van de grote maalderij verhuisd werd naar daar. Sinds dan ligt daarop elektrisch aangedreven zaagmateriaal.

Luizolder maalderij

De luizolder omvat heel wat technisch werk. In eerste instantie staat er (in het oudste gedeelte) een ijzeren bovenas, met transportbanden er op. Dit wordt aangedreven via de hoofdas verbonden aan de motor. Aan deze as is de graankuiser verbonden die achteraan deze zolder staat. Daarnaast staan er twee mengers. Een menger staat tussen de eerste en de tweede verdieping (en hangt naar beneden op de onderste verdieping). De andere hangt in de lucht op deze tweede verdieping. Daarnaast zit er luiwerk op deze verdieping. De zolder omvat in feite drie assen voor de aandrijving. De middelste as (bijna in het dak) heeft transportbanden aan weerskanten. Aan het einde zit een kleiner asje, waarop het luiwerk onrechtstreeks geplaatst is. Het dak bestaat uit een aantal houten balken (dunne hoofdbalken, en zeer dunne bijbalken) waarover een golfplaat is aangebracht.

Motorkot maalderij

Vanuit de oude molen is er een verbindingsstang gemaakt naar de maalderij. In het motorkot komt deze as uit. Deze as drijft daar een transportband aan, die heel de maalderij in gang kan zetten. Er staat eveneens een dieselmotor voor deze aandrijving achteraan dit kot. Vooraan staat de recenter geplaatste elektromotor.

Grote maalkamer maalderij

In de maalderij is een grote kamer ingericht met de maalininstallatie. In eerste instantie staat er een grote halfzolder, waaronder een ijzeren as drijft. Deze ijzeren as wordt aangedreven op de as rechtstreeks verbonden met de motor en de molen. Op deze as worden de molenstenen aangedreven via een aantal schuin aflopende ijzeren wielen met houten kammen. Op dezelfde as wordt de haverpletter aangedreven. Net voorbij deze halfzolder hangt een buil.

Deze constructie omvat echter niet meer alle originele ramen. Speciaal aan deze molen is dat de trap naar boven in het midden is. Onder deze trap zit een graanbak die niet mooi recht naar beneden gaat, maar een rechte zijde heeft. Dit is verbonden via een schuin hellende buis. Vermoedelijk zit daar een menger in. Even verder staat eveneens nog een mengketel en een grote silo.

Deze zolder omvat eveneens wat moderne apparatuur. Het gaat onder andere over een stikmachine om zakken te stikken, zowel van de oude molen als van de moderne maalderij. Deze stikmachine is vermoedelijk een model van kort voor de eerste wereldoorlog. Daarnaast komt nog een transportband voor en een varkenswiel op een stoel, afkomstig van elders in de molen.

Deze verdieping omvat verder een luias, verborgen achter een van de kruisplaten. Het is luiwerk dat

onrechtstreeks aangedreven wordt door een transportband. Om deze kleine luias bevindt zich nog steeds het luitouw. De trap naar beneden bevindt zich tussen de twee deuren in. Het gaat om een luik waarlangs men kan afdalen in de vroegere oliekuil.

Meelzolder

De meelzolder is op een relatief klassieke manier ingericht. In het midden staat de staak, waarop de brasem en de steenbalk geplaatst zijn. Beide balken zijn verankerd met ijzer sinds de molen industrieel gerestaureerd is. De staak zit doorboord met een ijzeren as. De trap naar boven staat nog op de originele positie, maar is echter niet meer origineel. Hij is vervangen door een nieuwere lader die veel minder stijl is opgesteld. De bascuil staat evenmin op de originele plaats, maar staat links in een hoek opgesteld.

Vlak naast deze bascuul staat een jacobsladder voor het voeden van de graankuiser boven. Meer naar achter staat de uitvoer van lucht voor deze graankuiser. De uitvoer bevindt zich op de meelzolder, waardoor het malen en het bedienen van de graankuiser vermoedelijk nooit samen gebeurden.

In het midden van de zolder staan twee meelgoten naast elkaar opgesteld. De meelpijpen vallen rechtstreeks via rechte stukken daarin.

Achteraan staat tot slot nog een haverpletter, op een systeem met poten geplaatst. De haverpletter wordt aangedreven met transportbanden afkomstig van boven. Het gaat om een pletter met zeer fijne maar relatief grote rollen. Het systeem is een origineel systeem, waarbij de afstand tot de rollen eenvoudig kan ingesteld worden.

Maalzolder

De maalzolder is grotendeels aangepast aan de werking van de maalderij. Het vangwiel bestaat uit een dubbel wiel (met een rij tanden voor- én achteraan) waarop het achterste gedeelte het steenkoppel aandrijft. Deze molen is de enige staakmolen die een dergelijk systeem bevat. De reden is dat de voorste rij tanden van het vangwiel het extra spoorwiel aandrijft dat via een ijzeren as de maalderij aandrijft en is bijgevolg niet orgineel.

De achtermolen bestaat uit een relatief klassiek steenkoppel, dat echter in slechte staat is. Het steenkoppel aan het vangwiel gekoppeld is echter nog in matige toestand.

Het vangwiel drijft op zijn beurt een aantal extra assen aan. Via de achterste rij tanden wordt de haverpletter beneden aangedreven door een transportband. Bovenaan wordt via een varkenswiel de luis aangedreven. Daarnaast wordt links nog een extra ijzeren as aangedreven waarop het complex van de graankuisers zich bevindt. De graankuiser werkt met een trommel die zich in een complex doseringssysteem bevindt. Het enige zichtbare daaraan is boven elk steenkoppel een grote kaar waarin graan kon geplaatst worden. Het is echter enkel in het achterste gedeelte dat een echte trommel om te kuisen is aangebracht. Daarom is onderaan eveneens een luchtsluis voorzien, waardoor het afval kon afgevoerd worden naar de meelzolder. Daar werd het afval in een zak opgevangen, via de buizen achteraan links. Dit unieke systeem staat echter geprankt tussen beide vangwielen en laat op die manier toe dat aan beide steenkoppels gekuist graan ingevoerd werd, via een buizensysteem. In het midden tussen beide systemen zit de jacobsladder.

Via hetzelfde systeem kon men daardoor eveneens graan uit een silowagen naar boven blazen.